

ΟΔΟΣ
ΚΟΔΡΙΓΚΤΩΝΟΣ

ΟΠΟΥ
ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ
ΔΙΔΩΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ
ΓΙΝΕΤΑΙ ΕΔΡΑ
ΤΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Είναι εύτυχία, σέ τέτοιες
δύσκολες εποχές, νά
βλέπεις γενναιόδωρες
χειρονομίες, κινήσεις πού θυμίζουν ότι
ύπάρχουν άνθρωποι πού μάς δείχνουν
τό μέτρο τής ανθρωπιάς,
τής αίσιοδοξίας, τής προσφοράς.
Ἡ Διδώ Σωτηρίου ἔχει ἀποδείξει: ἐδῶ
καί χρόνια μέ τό ἔργο της, μέ τή ζωή
της τήν ἴδια, ὅτι ἔχει μεγάλη καρδιά.
Ἡ δωρεά τοῦ σπιτιοῦ της, συναινοῦντος
καί τοῦ ἀνηψιοῦ της Νίκου Μπελογιάννη,
στό Ἰνστιτούτο Πολιτισμοῦ γιά νά
στεγάσει τήν Ἑταιρεία Συγγραφέων,
ἔρχεται ὡς ἐπιστέγασμα μιάς ζωῆς
γεμάτης προσφορά.
Ὡς ὑπουργός Πολιτισμοῦ
εὐχαριστῶ γιά ἄλλη μιά φορά
τήν μεγάλη Κυρία τῶν Γραμμάτων μας.

ΘΑΝΟΣ ΜΙΚΡΟΥΤΣΙΚΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Μέ τή Διδώ στό τηλέφωνο

Ἦταν ἓνα βράδυ, θυμᾶμαι, σ' ἓνα ἀπό τά παλιά ἐκεῖνα σπίτια τοῦ Ψυχικοῦ
Ἦ—ὅπου μποροῦσες ἀκόμα νά συναντήσεις τή ζεστασιά τής νοικοκυροσύ-
νης καί τήν ἀξιοπρέπεια τής συγκρατημένης φτώχιας— ὅταν μοῦ σύστη-
σαν τήν εὐχάριστη κυρία τής συντροφιάς, πού τ' ὄνομά της, Διδώ Σωτηρίου,
συνόδευε ἓνα ἀπό τά τελευταῖα βιβλία τής ἐποχῆς: τά «Ματωμένα Χώματα».

Εἶχα γράφει στό περιοδικό Ἐποχές ἓνα σύντομο κριτικό σημεῖωμα γι' αὐτό τό
βιβλίο, καθῶς μέ εἶχε ἐντυπωσιάσει. Φυσοῦσε ὁ ἀέρας κάποιας ἀνοιξῆς στόν
πολιτικό ὁρίζοντα κι ἡ συζήτησή μας, ἀπ' ὅσο θυμᾶμαι, ἔμοιαζε ξαστερωμένη
βραδιά τοῦ ἀπόβροχου.

Ἐπειτα ἤρθαν πάλι τ' ἄσπρα καί τά μαῦρα σύννεφα: τό '63, τό '65, τό '67. Μέ
τή χούντα κατήκαμε ἐγώ, ἐκεῖνη, τά βιβλία μας —γνωστά πράγματα... Καί ἡ
συνέχεια; Σάν ὅλες τίς συνέχεις στήν καθημερινή ζωή τῶν συγγραφέων ὅταν
«ἀποκαθίσταται ἡ ὁμαλότητα»· προσπαθεῖς νά στριμώξεις σέ παρένθεση ὅσα
περισσότερα ἀπό τά προσωπικά σου μπορεῖς, γιά νά μοιάξεις κι ἐσύ καθημε-
ρινός πολίτης σ' αὐτή τήν παρδαλή πολιτεία που δέν θέλει νά θυμάται...

Ἄλλά ἓνα βιβλίο, σάν τά «Ματωμένα Χώματα», δέν γίνεται συνηθισμένο. Κι
ἄς περνοῦν οἱ δεκαετίες, κι ἄς πολλαπλασιάζονται οἱ ἐκδόσεις του, κι ἄς
ἔρχονται, σάν τά κύματα, καινούργια βιβλία κάθε χρονιά νέων, νεώτερων ἢ λι-
γότερο νέων συγγραφέων, μαζί μέ νέα προβλήματα, νέα θέματα.

Τό μπερεδάκι, μέ τ' άσπρο τής ηλικίας πλαϊνού του, μέ τό στοχαστικό χαμόγελο από κοντά, δέ γίνεται νά κρύφει τόν άσίγαστο δυναμισμό αὐτοῦ τοῦ νεανικοῦ μυαλοῦ, που δέν παύει νά κατεβάζει ιστορίες καί ν' ἀφηγεῖται ιδέες, κυριαρχημένο ἀπό τήν ἀνησυχία γιά τό τί συμβαίνει γύρω του.

Η Διδώ Σωτηρίου σηκώνει, ἕνα πρωί, τό τηλέφωνο μέ τήν ἴδια χαρούμενη ἀποφασιστικότητα μέ τήν ὁποία, ὅπως πιστεύω, θ' ἀποφασίζει καί γιά κάποιον ἑπόμενο βιβλίο της:

«—Σπύρο, δέν καταφέρατε ἀκόμα, ἔπειτα ἀπό τόσον καιρό, νά ἔχει ἡ "Ἐταιρεία Συγγραφέων" —ἡ Ἐταιρεία μας— μιὰ ἀξιοπρεπή στέγη. Σκέφτομαι νά σᾶς τήν προσφέρω ἐγώ. Διαθέτω ἕνα διαμέρισμα ἰσόγειο, στήν ὁδὸ Κοδριγκτώνος 8, ἀπέναντι στό Πεδίον τοῦ Ἄρεως. Πηγαίνετε νά τό δεῖτε, κι ἂν σᾶς κάνει...»

—«Δηλαδή;...»

—«Ἐ, τί δηλαδή... Σᾶς τό χαρίζω. Θά τό κάνω δωρεά στό Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, μέ ὄρο γιά τή μόνιμη στέγασή σας...»

Προσπαθῶ νά τή μεταπεισῶ:

«—Μ' ἀπ' ὅσο ξέρω, Διδώ, ἐσύ δέν ἔχεις ἄλλη περιουσία.»

—«Ἐγώ; Ἐγώ... ζῶ μόνο ἀπό τά βιβλία μου!»

Ἄπορείς; «Ἐ, τότε λοιπόν...»

Καί ἡ ἀπάντηση:

«Μ' ἀπό τό διαμέρισμα αὐτό πέρασαν ὁ Βάρναλης, ὁ Σβώλος, ἄλλοι πολλοί, σ' ἐκεῖνα τά χρόνια τά σημαδιακά. Πρέπει νά μείνει στούς συγγραφεῖς τοῦ δικοῦ τους κόσμου, τοῦ κόσμου μας. Ἐγώ μεγάλωσα...»

—«Γιά ξανασκέψου το, Διδώ! Κι ἔπειτα, κάποιον λόγο πάνω σ' αὐτά ὅλα θά πρέπει νά ἔχει, φαντάζομαι, κι ὁ ἀνεψιός σου, ὁ Νίκος Μπελογιάννης.»

—«Ἄ, μπά! Ἐκεῖνος εἶναι ἀπό πρῖν σύμφωνος μαζί μου!»

Κάθε δυό καί τρεῖς ἡμέρες ἡ Διδώ στό τηλέφωνο — πρωί, μεσημέρι. Ἐννοεῖ ὅπωςδήποτε νά τελειώνει· «νά τελειώνει τό γρηγορότερο» ἢ δωρεά. Νά νιώσει ἡσυχία μέ τίς διάφορες γραφειοκρατικές διατυπώσεις καί νά ὑπογραφεῖ τό συμβόλαιον. Ζητάει ἀπ' ὅλους νά τή βοηθήσουν — σά... νά ἦταν νά πάρει κι ὄχι νά δώσει! Τή βοηθοῦν τελικά καί ὁ Ὑπουργός Πολιτισμοῦ καί οἱ Ὑπηρεσίες του. Τό ἰσόγειο διαμέρισμα, μέ τήν ὑπογραφή δωρεᾶς Διδῶς Σωτηρίου-Νίκου Μπελογιάννη, βρίσκεται σήμερα στή διάθεση τῆς «Ἐταιρείας Συγγραφέων», πνευματικοῦ Σωματείου που ἰδρύθηκε μέ τό πρακτικό τῆς 22ας Νοεμβρίου 1981 ἀπό τοὺς συγγραφεῖς καί ποιητές πού ἔδειξαν καθαρά τήν ἀντίθεσή τους στή χούντα, ἀνάμεσα στούς ὁποίους καί ἡ Διδώ.

Τώρα, τί νά πεῖς καί πῶς νά γιορτάσεις τήν ὁμορφιά μιᾶς ζωῆς, πού γίνεται βιβλίο μέ τήν πράξη καί τήν πένα; Πού πλουτίζεται μέ τά χρόνια. Καί λυτρώνεται συνεχῶς μεταγγίζοντας αἷμα στίς ἀρτηρίες τῆς ἐλπίδας γιά ἕναν ἄνθρωπο πιο ἄνθρωπο, σήμερα ἢ αὔριο...

Ἴσως μιὰ πλάκα στήν αἴθουσα τῆς ὁδοῦ Κοδριγκτώνος, μέ χαραγμένα τά ὀνόματα τῶν δύο δωρητῶν της, νά εἶναι ἡ ἀπόκριση τῶν συναδέλφων τῆς Διδῶς στήν τιμὴ πού τοὺς πρόσφερε νά στεγάζονται —ἢ, καλύτερα, νά στεγάσουν τόν κοινόν τους μόχθο, γιά τόν Πολιτισμό καί τό Πνεῦμα, κάτω ἀπό τή στέγη τῆς δικῆς της στοργικῆς καρδιάς.

ΣΠΥΡΟΣ ΠΛΑΣΚΟΒΙΤΗΣ

Τό διαμέρισμα τής ὁδοῦ Κοδριγκτῶνος ἦταν τό πρῶτο πραγματικό μου σπίτι. ἂν σκεφτοῦμε ὅτι οἱ δύο προηγούμενοι χώροι διαμονῆς μου, οἱ φυλακές Ἀβέρωφ καί Πειραιᾶ (στήν ὁδό Κάστορος, πλάι στίς γραμμές τοῦ τραίνου) μόνο σπίτια δέν θά χαρακτηρίζονταν.

Στά τρία μου χρόνια, τό 1954, ἀπό τοὺς τέσσερις τοίχους τῆς φυλακῆς, βρέθηκα νά ἀντικρίζω ἀπέναντί μου κάθε πρωί ἓνα καταπράσινο πάρκο, πού μοῦ τό ὀνόμασαν «Πεδίο Ἀρεῶς» καί στό βάθος ἓναν λόφο, πού εἶχε τό περίεργο ὄνομα «Ἀκρόπολη». Στό δρόμο περνοῦσε τό πράσινο τράμ τῆς Κυψέλης, τά λεωφορεῖα καί τά λίγα ΙΧ., ταξί καί πειρατικά τῆς ἐποχῆς. Τό τράμ σύντομα μᾶς ἐγκατέλειψε, θύμα τοῦ τότε ρέκτη ὑπουργοῦ Δημοσίων Ἔργων (ὀνόματα δέν λέμε) καί ἐμφανίστηκαν τά θεόρατα γιά τήν ἐποχή τρόλεϊ, μέ τό πανάκριβο εἰσιτήριο τῆς μίας δραχμῆς, ἐνῶ τό λεωφορεῖο τοῦ Πολυγώνου κόστιζε 75 λεπτά (ἔχω ἀκόμη φυλαγμένα εἰσιτήρια ἀπό τότε).

Μεγάλο καί ἄνετο τό σπίτι, καί γρήγορα διαπίστωσα, ὅτι ὁ κόσμος πού φιλοξενοῦσε τά μεσημέρια καί τά βράδια δέν ἦταν ὅποιοι κι ὅποιοι. Οἱ λογοτέχνες, οἱ δημοσιογράφοι, οἱ καλλιτέχνες καί οἱ βουλευτές, πού διάβαζα τό ὄνομά τους τό μεσημέρι στήν ἐφημερίδα, διαπίστωνα σιγά σιγά πῶς ἦταν οἱ ἴδιοι πού εἶχα δεῖ τό προηγούμενο βράδυ νά ἀπλαμβάνουν τά σμυρνέικα φαγητά τῆς Διδῶς. Προσπαθοῦσα νά παρακολουθῆσω τίς συζητήσεις, ἀλλά οἱ ὄροι κάπως μέ μπερδεύαν. Τί σημαίνει «τριφασικό ἐκλογικό σύστημα», τί σημαίνει «καλπονοθεία» (εἴμαστε στό 1956), καί κυρίως τό ἀφελές ἐρώτημα «πότε θά πέσει ἡ ΕΡΕ γιά νά βγεῖ ἡ μητέρα μου;» (ἀπό τή φυλακή ἐννοεῖται). Οὔτε τό 1958 μοῦ ἔγινε ἡ χάρη, ὁμως μέ τά τελευταῖα «ἔλαβον», περί τό πρῶτο πιά, ἄρχισαν τά πανηγύρια, ἀφοῦ εἶχε ἡ ΕΔΑ βγεῖ δεύτερη δύναμη. Αὐτά ἦταν καί τά τελευταῖα πανηγύρια πού θυμάμαι: σέ ἐκλογές γιά τήν ἀριστερά. Τότε πάντως καμάρινα καί τήν νονά μου, τήν Ἑλένη Μπενά, πού εἶχε ἐκλεγεί στήν Α΄ Πειραιᾶ.

Συχνές ἐπισκέψεις τῆς ἀσφάλειας στό σπίτι, ἀρκετά γρήγορα ἔμαθα τόν ὄρο «δὲ ὑπόθεσίν σας». Τό πρωί, στό περίπτερο τῆς γειτονιάς, ζητοῦσα συνθηματικά «τὴν ἐφημερίδα πού διαβάζει ἡ θεία μου» καί ὁ περιπτεράς μοῦ δίπλωνε γρήγορα τὴν «Αἴγῃ», πού τὴν ἔκρυβα κάτω ἀπὸ τό πουλόβερ. Δίς τῆς ἐβδομάδος ἐπισκεπτήριο γιά μιά ὥρα στίς φυλακές Ἀβέρωφ.

Γρήγορα ἡ Ἀθήνα ἄρχισε νά «ἀναπτύσσεται». Τά μποτιλιαρίσματα ἔγιναν μόνιμη κατάσταση, οἱ μονόδρομοι καί τά φανάρια δέν ἔλυναν τό πρόβλημα οὔτε στήν Κυψέλη, ὁ θόρυβος στήν Κοδριγκτῶνος ἔγινε ἀνυπόφορος καί ἄρχισε νά γίνεται πολὺ αἰσθητὸ αὐτό πού τότε τό λέγαμε «καυσαερία» καί σήμερα τό λέμε «νέφος». Φιλιάσθενος ἐγώ, ἀναγκαστικές οἱ τουλάχιστον τρίμηνες κάθε χρόνο διακοπές, προφανῆς λύση ἐπὶ χρόνια ἡ Αἴγινα.

Ἐκλογές 1963, πρώτη ἦττα τῆς ΕΡΕ, ἡ μητέρα μου ἀποφυλακίζεται. ἐγώ πάντα μέ πρόβλημα ὑγείας, ἀναγκαστική ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ σπιτιοῦ καί ἡ μετακόμιση σέ πιὸ ὑγιεινά μέρη. Προφανῆς λύση ὁ Χολαργός, τό καινούργιο σπίτι μέ βερυκοκκιές, λεμονιές, ἀχλαδιές, σαύλους, γάτες, ὀλόκληρο οἰκοσύστημα, ἔκανε ὥστε νά μὴν μοῦ λείψει πολὺ ἡ νεφρόπληκτη πλέον ὁδός Κοδριγκτῶνος. Ὅσοσο, δεκαετίες μετὰ, τό πρῶτο σπίτι εἶναι τό πρῶτο σπίτι.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

